

Sualtı Arkeolojisi

Dünyamız bir su gezegeni! Yeryüzünün dörtte üçü akarsular, göller, ve denizlerle kaplı. Bu su kaynakları hepimiz için önemli. Ancak eski dönemlerdeki bazı uygarlıklar için denizler ve akarsuların ayrı bir önemi varmış. Çünkü, ülkeler gemi ticareti yaparak önemli gelirler elde edebiliyorlarmış. Gemi ticareti, özellikle Akdeniz kıyılarında yaşayan insan toplulukları arasında çok yaygınmış. Ancak bugün olduğu gibi geçmişte de gemiler zaman zaman çeşitli nedenlerle batabiliyormuş. İşte, “sualtı arkeolojisi”nin en önemli konularından birini, geçmiş dönemlerde batmış gemilerin ve bunların taşıdığı yüklerden geriye kalanların incelenmesi oluşturur. Bu gemi kalıntılarına “batık” adı verilir.

Batıklardan çömlek, heykel, takı gibi pek çok arkeolojik buluntu elde edilir. Arkeolojik buluntular, insanların yaşam biçimlerini yansıtır. Her birinin ayrı bir “öyküsü” vardır!.. Arkeologlar, bu “öyküleri” ortaya çıkarmak için tüm verileri tıpkı bir yapbozun parçaları gibi bir araya getirmeye çalışırlar. Bir bakıma, dedektif gibi çalışırlar! Kimi zaman en küçük bir buluntu bile çok önemli ipuçları sağlayabilir.

“Arkeoloji”, eski uygarlıkları, eski dönemlerde yaşamış insanların yaşamlarını tanımayı amaçlayan ve kendine özgü yöntemleri olan bir bilim dalıdır.

Bir sualtı arkeoloğu, Akdeniz'de Fransa açıklarında bulunan bir arkeolojik alanı inceliyor. Bu alan, fotoğrafta görüldüğü gibi, iplerle bölümlendirilmiş. Bu, buluntuların incelenmesini ve alanın haritalanmasını kolaylaştıran bir yöntem.

Uzaktan kumandalı bir kazı aracı, deniz dibindeki kumların içinden tarihi bir amforanın çıkarılmasında kullanılıyor.

Fotoğraftaki sualtı arkeoloğu, amforayı dikkatle yerinden alırken görülüyor. Bu amforanın bulunduğu yer de, Akdeniz'de Fransa açıklarında bir gemi batığı.

Sualtı Arkeologları Neler Yapar?

Arkeologlar, inceledikleri kalıntılarla ilgili bol bol araştırma yaparlar. Buluntuların bulunduğu alanın fotoğrafları çekilir, çizimler yapılır, her şey ölçülüp biçilir ve haritalar çıkarılır. Ama kimi zaman buluntuların sudan çıkarılıp korunmasına ve dışarıda incelenmesine karar verilir. Bunun için de bir kazı çalışması planlanır. Kazı çalışması sırasında dalgıçların kimi kez yüzlerce, hatta binlerce dalış gerçekleştirmesi gerekir. Arkeolojide ekip çalışması çok önemlidir. Ekipteki arkeologlar ve koruma uzmanları, kazı bittikten sonra da müzede ya da araştırma merkezlerinde, kazıda bulunan nesneler üzerinde çalışmaya devam ederler. Kazıdan çıkarılan buluntuların çok dikkatli bir biçimde incelenmesi gerekir. Buluntuların fotoğrafları çekilir ve bunlarla ilgili her bilgi not edilir. Araştırmacılar, bu verilere dayanarak buluntuları incelemeye başlarlar. Ortaya çıkarılan bilgileri, bilimsel yayınlar ve

toplantılar aracılığıyla başka arkeologlar ve uzmanlarla da paylaşırlar. Elde edilen bilgilerin paylaşılması, öteki bilim dallarında olduğu gibi, arkeolojide de çok önemli! Öte yandan, tarihi eser koruma uzmanları, buluntuların bozulmadan saklanabilmeleri ya da sergilenabilmeleri için harekete geçerler... Onları toprak, kum ya da deniz tuzundan arındırırlar. Buluntuların bozulmadan kalabilmesi için onları gereken nem ve sıcaklıkta tutarlar. Özellikle amforalar gibi denizden çıkarılan buluntular için bu çok önemlidir. Örneğin, aniden kuruduklarında amforalar çatlayabilir. Bu nedenle bunların yavaş yavaş kuruması sağlanarak çatlaması önlenir.

Sualtıdan çıkarılan amforalar özenle taşınıyor. Bu amforalar, araştırma merkezine götürüldükten sonra incelemeler başlayacak.

Tunç Çağı'na Bir Bakış

Uluburun Batığı

Günümüzden 3300 yıl önce, Tunç Çağı'nın sonlarına doğru, bir ticaret gemisi Kaş-Uluburun açıklarında sulara gömüldü. Batık, 1982 yılında sünger avcılığı yapan bir dalgıç tarafından keşfedildi. Geminin kalıntıları, 44 - 52 metre derinlikteki kayalıkların üzerinde bulunuyordu. Geminin yükü, 61 metre derinliğe kadar uzanan bir alanda çevreye saçılmıştı. Kısa bir süre sonra arkeologlar batığı incelemek üzere işe koyuldular. Arkeologların "Uluburun Batığı" adını verdiği bu batığın en ilginç özelliklerinden biri, çok çeşitli mallarla yüklü olmasıydı. Arkeologların zihninde batıkla ilgili birçok soru vardı.

Çalışmalar Başlıyor!..

Arkeologlar, geminin kalıntılarını sudan çıkarmaya karar verdiler. Geminin gövdesinden geriye pek az bir bölüm kalmıştı. Kalıntılar, kayalık zemine iyice yapışmıştı. Kazılar, tam 11 yıl sürdü. Arkeologlar, kalıntıları çıkarmak için batığa binlerce dalış yaptılar.

Uluburun gemisi, yaklaşık 15 metre uzunluğundaydı. Yaklaşık 20 ton yük taşıyordu. Bunun 10 tonu bakır, 1 tonu da kalaydı. Yükleri arasında neler yoktu ki! Mısır Kraliçesi Nefertiti'nin mühürü, "amfora" adı verilen dev çömlekler, savaş aletleri, altınlar, gümüşler, fildişinden heykelcikler... Bu malların her biri, Akdeniz

Gemi
ne zaman
yapılmıştı?
Ne zaman
batmıştı?

Gemi,
ne çeşit mallar
taşıyordu?

Gemi,
yol boyunca
hangi limanlara
uğramıştı?

Gemide
kimler vardı?

Geminin
yükü,
Akdeniz ülkeleri
arasındaki ticaret
ve kültürler
hakkında neler
gösteriyor?

Geminin
rotası neydi?
Bu, sık kullanılan
bir rota mıydı?

Hangi
limana aitti?
Nereye
gidiyordu?

Uluburun kazılarında elde edilen buluntular, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde sergileniyor.

Uluburun gemisi, farklı kültürlere ait yükler taşıyordu. Gemi, Tunç Çağı'ndaki diğer ticaret gemileri gibi, Akdeniz'de dairesel bir rota izliyordu. Suriye-Filistin kıyılarından başladığı yolculuğunda çeşitli limanlara uğruyor, Kıbrıs'a, Mısır'a ve Ege Deniz'i'ne ulaşıyordu. İzlediği rota yaklaşık 1700 deniz mili uzunluğundaydı.

kıyılarındaki belli bir bölgeden ya da kentten geliyordu. Gemide; Miken, Kenan, Kıbrıs, Mısır, Kassit, Asur ve Nübyeliler gibi farklı kültürlerin ürettiği mallar taşınıyordu. Geminin mürettebatının kullandığı eşyaların özellikleri, bu insanların büyük bir olasılıkla Kıbrıslı ya da Kenan olduklarına işaret ediyordu. Ancak, gemide Miken yolcuların bulunduğuna ilişkin kanıtlar da vardı. Buluntular, büyük bir özenle denizden çıkarıldı. Her biri temizlendi, bozulmadan kalabilmeleri için çeşitli işlemlerden

geçirildi. Arkeologlar, bu buluntuları inceleyerek Tunç Çağı'nda Akdeniz çevresinde yaşayan insanların günlük yaşamları, teknolojileri ve farklı kültürler arasındaki ilişkiler hakkında birçok ilginç bilgi elde ettiler. Günümüzde de süren bu çalışmalar, Geç Tunç Çağı'na ilişkin pek çok bilgi elde etmemizi sağlıyor.

Aslı Zülal
Çizim: Bengi Genç